

ÉLETMŰVELTSÉG ÉS

NÉPMŰVELÉS A PUSZTASÁGBAN

Az iskola ott fehérlik a kövesúttól balra, vagy öt kilométerre, ahol a Gulyások-ere összetalálkozik a Tüzköves-érrel. A város tíz kilométerről mutogat ide toronyujjaival. A harangszó alig ér ki erre a juhszélre, ahol egy úr parancsol ősztől tavaszig: a Sár.

Tavaly még csak egy kis tanyában volt a vándoriskola itt kint. De a népek irtak egy kérvényt a minisztériumba, hogyhát igen kívánatos lenne egy rendes iskola a gyerekek szempontjából. És a pesti minisztérium meghallgatta a kérelmet. Félév alatt új iskola pompázik a nagy rét közepén a nagy csatorna mellett. S a gyerekek immáron ott ülnek az új asztalok mellett, a kis székeken és halgatják a tanítókisasszonyt, aki borzalmas tudományról, az írásról szaval nekik.

Ősz felé ballag az idő. A földekről már behordták a kukoricaszárat. A szántáson van most a sor. A tanyák körül már összegörnyedve hallgatnak a kazlak meg a hegyesfejú kúpszárazak, akikből télen a tej lesz. A répa még kint van. De az is hamarosan bekerül a tetthelyre. S így lassan elkövetkezik az idő, amikor a tanyákra ráborul a csend és az őszi köd.

Sárszínű felhők lógnak az égen. Csendesesen esik az eső. Koháry Magda, az iskola fiatal tanítónője nézi az ablakból a cirmos világot. És arra gondol, hogy mivel tölti el a végtelen hosszú őszi és téli estéket. Rádiója van. Igaz, csak fejhallgató, de áldás az is itt a világ végén. Könyve is van néhány. Így majd csak eltelik az idő valahogy tavaszig.

Az iskola ajtaján kopognak. Két asszony lép be. Lábukat illendően letörlik a vason. Nagyot köszönnek:

— Jónapot, kisasszony!

— Jónapot — néz rájuk Magda kíváncsian és betessékeli őket a tanterembe. A gyerekek felállnak. Köszönnek. Leülnek. Magda pedig várja vendégei szólását. Mi jóban járnak ugyan?

Az asszonyok először elkotyogják, hogy milyen csúnya a sár. Aztán rátérnek a piarca. Felsorolják, minek mennyi az ára. Közben kitérnek arra, hogy a Balogh Miska lányát otthagytá a szeretője, akivel most lett volna az esküvő a jövő héten. Mikor aztán igen csinosan elszavalnak mindent, rámosolyognak a lányra:

— Tudja-e, miért jöttünk?

— Nem tudom, de majd megmondják.

— Azért jöttünk volna, hogyhát míg vándoriskola volt itt, hát oda szoktunk esténként járni tanulást hallgatni. Mert aki volt itt tanító úr, az minden este tartott magyarázatot nekünk. Most itt van a szép nagy iskola. Itt a takaros terem. Belefér az összes határ minden népe. Hát az irányában

érdeklődünk, hogy eljárhatunk-e az idén is tanulni? Beereszt-e bennünket esténként a kisasszony a terembe? — mondják kettesben, egymást ki-egészítve.

Magda hallgatja az asszonyokat. Nézi piros, okos arcukat. Egy pillanatra meglepődés van az arcán, mert ő valahol azt hallotta, hogy a magyar ember nem szeret tanulni. És íme, alig van itt, már ennek az ellenkezőjét látja pontosan. Nem kell népművelési előadásra csalogatni a hallgatókat. Jelentkeznek már maguktól előre. És arra kérik szégyenlősen, hogy vajjon beereszti-e majd őket, ha ájtatosan bekopognak, a hosszú, őszi és téli estéken?

Magda nézi a két asszonyt. A két egyszerű, kendős, bőszoknyás tanyai asszonyt. És szeretné őket megölelni. És belenyilall az öröm, hogy nem kell már félnie a tél unalmától. Lesz társasága, amelyik minden szavát úgy fogja hallgatni, mint a kinyilatkoztatást. Lesz egy kicsi, de szerető társadalma, amely megtölti a termet. S míg kint nótát ver az ablakokon az eső és táncot fűtyül a szél, addig ők bent a teremben varrogatás, kötés közben társalognak, tanulhatnak.

— Mink úgy gondoltuk, kedves kisasszony — vesz nagy lélekzetet az egyik asszony —, hogy belelétesülünk a lámpába is. Merthogy sötétbe nem ülhetünk itt. Azért összevetjük a pénzt, ami kell, egy rendes, nagy lámpára. Aztán drótra tesszük ide a középre. Petróleumot is szerkesztünk bele, csak-hogy hiba ne legyen. Osztán a többi a kisasszonyra bizzuk, ha nem utál bennünket!

— Dehogy utálok. Szeretem magukat. Szeretem a gyermekeiket is, tudhatják — néz rájuk nyíltan Magda.

— Tudjuk, persze, hogy tudjuk, azért is mertünk eljönni — mondják a látogatók és most már a részletek iránt érdeklődnek. — Mikor nem lenénk alkalmatlanok a kisasszonynak?

— Hányszor gondolják egy héten az eljövést?

— Ahogy az idő engedi.

— Jó lesz minden harmadnap, vagy másnap?

— Minden másnap, ha nem leszünk nehezek a kisasszonynak. Meg ahogy majd megbeszéljük — mondják a hírhozók.

— Jó.

— Azt is megtárgyaltuk már, hogy szerkesztünk egy használt nagy rádiót is, akit itt mindnyájan hallgathatunk. Cseppentő Jóska már lesi is a városban a boltokat, hogy vegyen egyet. Persze a pénzt mink adjuk rá össze az utolsó fillérig — csicseregnek tovább az asszonyok.

Magda nagyot néz. Még rádió is lesz? Összeadják rá a pénzt maguk a népek?

— Ez igazán szép maguktól — bólintgat.

— Akkor hát megegyeztünk? — nevetnek az asszonyok boldogan.

— Szívesen várom magukat bármikor — vág a markukba Magda és ezzel a tárgyalás a tanyai lovagiassági szabályok szerint befejezést nyer.

— Szép ruhája van a kisasszonynak — fut végig még az asszonyok pillantása a lány alakján, aztán a vendégek nagy köszönés után leballagnak a tanyák irányában.

Koháry Magda elgondolkozva néz utánuk. S elmosolyodik. Milyen is az élet sora! Ő itt azon töprengett már hetek óta, hogy kellene elkezdni a téli népművelési munkát? Azon törte a fejét, mivel kellene ideédesgetni a hall-

gatóságot. És íme, a nép maga jön hozzá, minden unszolás, biztatás nélkül és egyenesen felkéri, hogy ne hagyja el őket, hanem foglalkozzék velük a hosszú téli estéken, amikor a kutya is restell ugatni az unalmas világba. De nemcsak eljönnek, hanem lámpára, rádióra is adnak össze pénzt, hogy komolyságukat megmutassák.

Magda végignéz az osztályon, ahol a gyerekek buzgón írnak az ötfilés irkába. Aztán a szekrényhez megy. Előveszi az egyik könyvet. Kikészíti, hogy este már készülhessen első népművelési előadására. S arra gondol, hogy ki volt az a jámbor lélek, aki azt merte mondani, hogy a tanyai ember nem akar tanulni és nem szereti a kultúrát?

Gyomai György

JANKÓ

I.

Bolond Jankó — néma Jankó... Így hívta mindenki, mert bolond is volt, néma is volt. Abban különbözött a többi ügyefogyott Jankótól, hogy nem a kukoricásban találták, nem rőtta napestig az utát, nem horota sem a vizet, sem a fát idegen emberek portájára — tehát nem volt a falu szegénye.

Élt az édesanyja. Módos, gazdaházban laktak: sarokház, előtte zöldre festett lóca — szembe vele az iskola... Jankó sohasem járt oda, de azért nagyon szerette azt a nagy sárga házat.

Az volt a legnagyobb öröme, ha gyülekezni kezdtek a gyerekek a harangszóra. Ilyenkor már kötéllel sem lehetett benntartani! Kiállt a kiskapuba. Feszítette a mellét s arasznnyira kihúzta a nyakát, pedig amúgy is hórihorgas legény volt. Puskásék ajtaját leste. Futólépést jött mindig Andriská, az ő hátáról kapta le a csikos tarisznyát Jankó, s a maga nyakába lódította s kényeskedve lépkedett az iskolakapuig. Széles, borotvált arca ragyogott, szája a füléig szaladt. Ha a tanító úr kinn állt az ajtóban, mutatójával megbökte kis pörgekalapját; aztán mellére ütött, hátára mutatott és büszkén fordult be a tornácra, de a tanterem ajtajában visszaadta a tarisznyát a gazdájának. Be nem lépett volna egy világért sem! Ha a tanító hívta, elfutott, meg sem állt hazáig. Leült a lócára s hadonászva újságot az arrajáróknak: a! u —! e — u — u!

Anyja ki-kinézett rá. Lángost, almát nyújtott ki az összetöpörödött, szomorú öregasszony. Jankó mohón kapott utána. Nagyon szeretett enni. Jó sokáig majszolt, de aztán megint felállt, hátra tette kezét s szétvetett lábbal lépkedett az iskolaablakig. Bent énekeltek. Az ablak magas volt, de Jankó lábujjra állt s bevigyorgott. Ettől a vigyorgástól mind'g megrémültek a lányok és mindig derűs lett a fiúserég. Jankó nem törődött se az ijedelemmel, se a kacagókkal — neki az ének tetszett. . . fejbólogatva, méltóságteljesen lépegetett vissza.

Az átjárón megállt. Kocsi jött — integetett; autó jött — fenyegetett; ember jött — magyarázott az ő érthetetlen nyelvén és elkísért mindenkit 10—20 lépésre. Az ismerősök tréfáltak vele. Az idegenek rémültek tőle.

Csakhamar visszaballagott, szigorú volt az anyja, nem mert messzire menni hazulról.